

КОНЦЕПТУАЛЬНІ ОСНОВИ РОЗВИТКУ ЖИТТЄВОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ОСОБИСТОСТІ

На сьогоднішній день в українському суспільстві провідним соціальним чинником, що зумовлює необхідність інтенсифікації процесів розвитку життєвої компетентності особистості стало російське військове вторгнення, під час якого спроможність особистості самостійно ставити та розв'язувати нагальні життєві задачі впливає не тільки на ефективність її життєздійснень в кризових умовах, але й на здатність до виживання в принципі.

Наукова ємність теоретичного концепту «життєва компетентність» як інтегративної психологічної характеристики особистості, що визначає продуктивність її життєздійснень, досить велика, проте аморфність понятійного апарату, неузгодженість синонімії україномовних та іншомовних термінологічних категорій призвели до ситуації, коли він частково заміщується та «перекривається» численними спорідненими категоріями, такими як: самоефективність, життєстійкість, резильєнтність, самотворення, суб'єктність, самопроєктування, психологічне благополуччя тощо.

На відміну від зазначених вище понять, життєву компетентність пропонуємо тлумачити як емерджентну здатність особистості, що визначає ефективність її соціальної взаємодії в мінливих реаліях сьогодення за рахунок продуктивності постановки та розв'язання нею основних життєвих задач. Зазначена компетентність відрізняється внутрішньою спрямованістю, переходом від особистості, що розвивається «за допомогою» інтерпсихічних факторів до особистості, що самодетермінується, керує власним розвитком, спрямована на досягнення власних цілей, розв'язання соціальних та особистісних завдань, опанування смислів.

Серед основних факторів розвитку життєвої компетентності можна виділити: рівень складності життєвих проблемних ситуацій, з якими стикається людина; ступінь осмислення нею власних життєвих проблем; типи життєвих задач та спосіб їх постановки особистістю; стратегії формування образу бажаного результату; провідні смислові ресурси особистості.

У контексті зазначеної проблеми, важливо підкреслити, що саме особливості перебігу когнітивних і метакогнітивних процесів особистості зумовлюють різні конфігурації смислових ресурсів особистості (передсмислові, смислові та метасмислові), що, у свою чергу, детермінує основні виміри розвитку життєвої компетентності особистості: рутинно-селективний, адаптаційний, інноваційний.

Так, наявність в особистості лише передсмислових ресурсів зумовлює рутинно-селективний вимір розвитку її життєвої компетентності, у межах

якого людина здатна продуктивно діяти лише в життєвих ситуаціях базового рівня; осмислення життєвих проблем особистістю тут не відбувається; життєві задачі поставлені ззовні, детерміновані, прийняті. При формуванні образу бажаного результату людина орієнтується на минулий досвід.

Сформованість смислових ресурсів особистості визначає адаптаційний вимір розвитку її життєвої компетентності: людина здатна ефективно діяти в кризових ситуаціях; усвідомлює життєві проблеми; її життєві задачі вже не тільки прийняті ззовні, а й власно довизначені особистістю, мають недетермінований імовірнісний характер. Формуючи образ бажаного результату, особистість керується актуальними ситуативними умовами.

Розвинутість в особистості метасмислових ресурсів зумовлює інноваційний вимір розвитку її життєвої компетентності: людина здатна до екзистенційного вибору; рефлексує життєві проблеми; самостійно ставить життєві задачі, які мають креативний характер. Визначальною стратегією формування образу бажаного результату постає часова узгодженість, інтеграція ретроспективних, актуальних і проспективних часових планів.

Запропонована концептуальна модель розвитку життєвої компетентності особистості може слугувати концептуальною основою для розробки психологічних практик і технологій психологічного супроводу вразливих категорій населення під час воєнного стану та післявоєнного відновлення України.